

Girdėnis Aleksas Stanislovas (gimė 1937 spalio 19 Tryškiuose), lietuvių kalbininkas, habil. dr. (1983), prof. (1986), Lietuvos MA (1996), Milano kalbotyros draugijos (1986) narys korespondentas. 1962 baigęs Vilniaus u-tą, iki 2007 jame dėstė; 1973–94 ir nuo 2001 Eksperimentinės fonetikos laboratorijos mokslinis vadovas, 1994–2001 Eksperimentinės fonetikos katedros (nuo 1996 Bendrosios kalbotyros katedra) vedėjas; 1984–89 – Filologijos fakulteto dekanas. Nuo 1990 dėstė ir Vilniaus pedagoginiame u-te. Disertacija – „Mažeikių tarmės fonologinė sistema“; šia tema paskelbė straipsnių (*Klb.* 14, 1966; 15, 1967; *Blt* 7(1), 1971). Mėgino patikslinti žemaičių tarmės susiformavimo datą (*Klb.* 22(1), 1971; *Blt* 21(1) 1992; 28(2), 1993). Su Zigmu Zinkevičiumi sudarė naują lietuvių kalbos tarmių klasifikaciją (*Klb.* 14, 1966). Su Arnoldu Piročkinu parašė straipsnį apie Joną Jablonskį kaip dialektologą (*Klb.* 28(1), 1977; 29(1), 1978). Vertinga Girdenio studija apie *tj, *dj refleksus anoniminiame 1759 „Ziwate“ (*Blt.* 8(2), 1972). Su Albertu Rosinu tyrė lietuvių kalbos daiktavardžių linksniavimo tipus (*Blt* 13(2), 1977). Paskelbė darbų apie Kristijono Donelaičio kūrinių eilėdarą (*Pergalė* 1, 1989; *Darbai apie Kristijoną Donelaitį*, 1993). Monografijoje „Fonologija“ (1981) pirmą kartą apibendrinti lietuvių kalbos fonologijos tyrimai, susisteminta ir kodifikuota lietuvių kalbos fonologinė terminija. Nauja grynai mokslinė šio veikalų versija – „Teoriniai fonologijos pagrindai“ (1995), naujas variantas „Teoriniai lietuvių fonologijos pagrindai“ (2003). Fonologijos ir morfonologijos skyrius parašė lietuvių kalbos gramatikoms (*Грамматика литовского языка, Вильнюс*, 1985; *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, 1994, ⁴2005; *Lithuanian Grammar*, 1997, ²2006); su kitais paskirta Lietuvos Respublikos mokslo premija (1999). Lietuvių tarmių tyrinėtojams svarbūs Girdenio veikalai „Taip šneka tirkšliškiai: Šiaurės žemaičių telšiškių tarmės tekstai su komentarais“ (1996), „Žemaičių dzūkai: tekstai su komentarais“ (2008). Parengė „1759 metų „Ziwato“ indeksą“ (su Danute Girdeniene, 1997). Su Petru Skirmantu išleido „1759 metų „Ziwatas“ (1998). Vadovėlių „Lietuvių kalba“ VI klasei (1973) ir V klasei (1980) vienas autorių; su kitais paskirta Lietuvos valstybinė premija (1980). Paskelbė lingvistikos veikalų recenzijų, rašo kalbos kultūros klausimais. 1971–2005 redagavo tęstinio leidinio „Kalbotyra“ lituanistinius sąsiuvinius. Su Juozu Pabrėža sudarė labai racionalią žemaičių rašybos sistemą („Žemaičių rašyba“, 1998). Svarbi Girdenio pedagoginė veikla: 28 jo vadovaujami lietuvių ir latvių kalbininkai apgynė disertacijas iš dialektologijos, eksperimentinės fonetikos, morfonologijos. Paskelbė grožinių kūrinių. Išleido darbų rinktinę „Kalbotyros darbai“ (1–3, 2000–01). Akademiniam „Lietuvių kalbos žodynui“ surinko apie 50 tūkstančių žodžių.

L: Sabaliauskas A. *Lietuvių kalbos tyrinėjimo istorija* 2, Vilnius, 1982, p. 97–98; Mums pasakoja prof. Jono Kazlausko premijos laureatas prof. Aleksas Girdenis / Kalbėjosi A. Pupkis. *GK* 10, 1996; *Aleksas Girdenis: Bibliografinė rodyklė / Sudarė M. Griškevičienė, Z. M. Petrauskienė, Z. Barabanovaitė*, Vilnius, 1997 (Vytauto Mažiulio ir Bonifaco Stundžios straipsnis apie A).
A. S.

Lietuvių kalbos enciklopedija, sudarė Kazys Morkūnas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008, p. 190–191.